

ТЕХНИЧЕСКИ
ДОКЛАД

БГ

2014

Проект LIFE08 NAT/BG/000281

Опазване и възстановяване на 11 типа природни местообитания край реки и влажни зони в 10 Натура 2000 места в българските гори

Описание на дейностите и придобития опит

Автор: Катерина Раковска, WWF

Принос към съдържанието:

1. Севелина Радева, ПП „Българка“
2. Десислава Гюрова, ПП „Витоша“
3. Йордан Митков, ПП „Рилски манастир“
4. Цонка Христова, ПП „Русенски Лом“
5. Иван Камбуров, ПП „Странджа“
6. Надя Гетова и Деян Дохчев, ПП „Сините Камъни“
7. Веселин Коев, ПП „Персина“
8. Красимира Аскерова и Йордан Костадинов, ПП „Златни пясъци“
9. Цветан Цветков, ПП „Врачански Балкан“
10. Светла Колева, Марин Николов, ПП „Шуменско плато“

Редактор: Елица Грънчарова/ WWF

Коректор: Василка Захова

Графичен дизайн: Боян Петков

Снимка на корицата: © Michel Gunther

Снимка на задна корица: © Michel Gunther

Публикувано от WWF, София

© 2014 WWF. Всички права запазени.

Не се позволява възпроизвеждането или копирането на текстовете и снимките по електронен или друг начин, без разрешение на WWF Дунавско-Карпатска програма България.

ВСТЪПИТЕЛНИ ДУМИ

„Грижата за горите и тяхното опазване е сред основните приоритети, които трябва да отстоява едно съвременно общество. Горите са неповторимо и безценно природно наследство, което сме длъжни да запазим за бъдещите поколения. Възстановяването на естествените гори в България е стратегическа цел не само на Изпълнителната агенция по горите, на нейните структури и специализирани териториални звена, а е и ангажимент, приет на европейско и световно равнище. Постигането на балансиран политики в областта на горското стопанство, които съчетават икономически, социални и екологични функции, е сред важните цели, залегнали в съвременните разбирания за устойчиво управление на горите. Реализирането на тези намерения се осъществява в съответствие с националното и европейското законодателство в областта на природозащитата и стопанисването на българските гори.

Изпълнението на проекта за възстановяване на природни местообитания в българските гори е първата по рода си инициатива, реализирана на територията на България със средства, предоставени по програма LIFE+ на Европейската комисия. Разработването, изпълнението и успешното приключване на този проект е един от положителните примери за добро взаимодействие и сътрудничество между държавната администрация и неправителствения сектор в областта на горското стопанство и природозащитните дейности.

С реализирането на този проект считаме, че ще се даде успешен положителен пример за нашите бъдещи политики за управление, и че ще се възприемат подобни подходи за работа и в други области с природозащитна важност и значение.“

Изпълнителна агенция по горите,
изп. директор: **инж. Григор Гогов**

„Натура 2000 е приоритет на работа на WWF, тъй като тази европейска екологична мрежа е основен инструмент за опазване на природата както на ниво Европейска общност, така и в България. През годините на работа по Натура 2000, във WWF подготвихме и издадохме първото Ръководство за определяне на Натура 2000 местообитания в България, съдействахме при разработването на националното законодателство, определихме 35 на брой зони от Натура 2000 с площ 50 000 хектара по Западните дунавски притоци, по течението на река Дунав и на дунавските острови, разработихме един от първите проекти за планове за управление на защитена зона от Натура 2000 в България - зона Българка.

През последните четири години, освен останалите дейности, работихме и по проекта „Възстановяване на гори в 10 природни парка в България“, финансиран по програма Лайф на ЕС. Проектът е уникален по рода си за нашата страна. Той е с национален обхват и природозащитните дейности по него се осъществяват в 10 парка (част от мрежата Натура 2000) на територията на цялата страна. В България до момента няма друг възстановителен проект с подобен мащаб. Той се превърна в модел за сътрудничество между НПО и държавната администрация. Работата по него бе много комплексна, защото включва широк кръг партньори - WWF като неправителствена организация, централната администрация в лицето на Изпълнителната агенция по горите и нейните териториални администрации.

Работихме по различни, както традиционни, така и новаторски дейности. За четири години и половина с партньорите по проекта разработихме програми за възстановяване за 13 вида редки растения, с повечето от които никой досега не е работил, върнахме тези растения в четири природни парка, възстановихме горски местообитания на площ от над 800 дка в седем природни парка и за първи път отгледахме над 1400 дка млади гори в Странджа, а и създадохме маточник от черна тополя за бъдещи природозащитни дейности.

От самото начало се наложи процесите да се проведат чрез изпробване на терен и учене в движение, което се случва по този начин, когато правим нещо за първи път. Учихме се от грешките, отново изпробвахме и така на терен събрахме ценен практически опит. Тези натрупани знания, наред с изключителното живо наследство, което проектът оставя след себе си, са най-ценните ни резултати.

Надяваме се този опит да послужи и да се ползва при следващи такива проекти и инициативи.“

Веселина Кавръкова,
програмен ръководител на WWF-България

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	6
ДАННИ ЗА ПРОЕКТА	7
РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОЕКТА	8
ДЕЙНОСТИ - ОПИСАНИЕ И НАУЧЕНИ УРОЦИ	9
ПРЕМАХВАНЕ НА ЧУЖДИ И НЕМЕСТНИ ВИДОВЕ	9
ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И ОПАЗВАНЕ НА ГОРСКИ МЕСТООБИТАНИЯ	13
91E0* Алувиални гори с <i>Alnus glutinosa</i> и <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)	13
Възстановяване на клек в Природен парк „Витоша“	17
9180* Смесени гори от съюза <i>Tilio-Acerion</i> върху сипеи и стръмни склонове	19
91F0 Крайречни смесени гори от <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> и <i>Fraxinus excelsior</i> или <i>Fraxinus angustifolia</i> покрай големи реки (<i>Ulmion minoris</i>)	20
92A0 Крайречни галерии от <i>Salix alba</i> и <i>Populus alba</i>	22
Отглеждане на млади гори в Природен парк „Странджа“	23
МАТОЧНИК ОТ ЧЕРНА ТОПОЛА И БЯЛА ВЪРБА	25
ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА РЕДКИ РАСТЕНИЯ	25
Природен парк „Персина“	27
Природен парк „Рилски манастир“	31
Природен парк „Странджа“	34
Природен парк „Витоша“	37
ОПАЗВАНЕ НА МЕСТООБИТАНИЯ ЧРЕЗ СПЕЦИАЛИЗИРАНА ИНФРАСТРУКТУРА	39
ПОЧИСТВАНЕ НА ЦЕЛЕВИТЕ МЕСТООБИТАНИЯ	42
СНИМКИ НА ПАРКОВЕТЕ ОТ ВЪЗДУХА	44
КОНТАКТИ	50

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият проект се подготви през 2008 г. с цел придобиване на опит при управлението на природни местообитания, обект на опазване в националната екологична мрежа Натура 2000. Природните паркове, освен защитени територии по смисъла на националното законодателство, са част от европейската екологична мрежа. Дирекциите на природните паркове, които изпълняват техните планове за управление, със своите правомощия върху територията на природните паркове реално опазват и Натура 2000 местата, с които територията им се припокрива. По тази причина природните паркове се оказаха едни от най-подходящите партньори за работа по подобен проект.

Фондовете на Европейския съюз са ключова възможност за погълване на недостигащите държавни средства за управление на защитени територии и зони. С помощта на програма LIFE+ на Европейския съюз, която е единственият специализиран фонд за околна среда, стана възможно реализирането на подобна природозащитна идея.

Целта на тази брошура е да даде информация за извършените дейности и да сподели натрупания практически опит в дейности по опазване, поддържане и възстановяване на природните местообитания в защитените зони, обект на проекта. Тя може да се използва от експерти, ангажирани с опазване на биоразнообразието, студенти и любители на природата.

Територия на природните паркове в България

ДАННИ ЗА ПРОЕКТА

Донор на проекта:

Програма LIFE+ (финансовият инструмент за околна среда на ЕС).

Продължителност:

януари 2010 г. – юни 2014 г.

Обща стойност:

1 236 834 €, в т.ч. 615 199 € съфинансиране от ЕС, останалата част от средствата се осигуряват от бенефициентите. Най-голям дял от средствата се осигурява от бюджета на Изпълнителната агенция по горите.

Партньори:

Изпълнителна агенция по горите, WWF, дирекциите на 10 природни парка: „Българка“, „Витоша“, „Врачански Балкан“, „Златни

пясъци“, „Персина“, „Рилски манастир“, „Русенски Лом“, „Сините камъни“, „Странджа“, „Шуменско плато“, Горска семеконтролна станция София и Тополово стопанство - Пазарджик.

Цел на проекта:

Целта на проекта е да се натрупа практически опит в подобряването на природозащитното състояние на 10 защитени зони и природни местообитания, чрез опазване и възстановяване на 11 типа природни местообитания край реки и влажни зони в горите. Разнообразието, количеството и качеството на зоните ги правят места с голямо национално и европейско значение.

© Michel Gunther

РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОЕКТА

- 806 дка възстановени горски местообитания в 7 природни парка;
- 434 дка премахнати чужди видове в 4 парка;
- Новосъздаден маточник от черна топола и бяла върба на площ от 20 дка;
- Възстановени 13 вида редки растения в 4 парка;
- Отгледани 1441 дка млади гори отгледани по Саарландския метод в природен парк Странджа
- Създадена нова паркова инфраструктура: 17 туристически къта, 1 туристически маршрут, 25 малки дървени моста, 123 информационни табели, 246 пътуващи знаци, 70 забранителни знаци, 735 огради, 380 м дървени скари;
- Ремонтирана паркова инфраструктура: 1 туристически маршрут, 10 дървени моста; Провеждане на дни за почистване на природните паркове през 3 поредни години с участие на 9400 доброволци и събрани 36 тона отпадъци от парковете;
- Над 10 обучения на горски собственици за устойчиво горско стопанисване;
- Въздушни снимки на местата, обект на проекта, през три отделни години;
- Пътуваща изложба на дейностите по проекта;
- Осигурена лабораторна апаратура за извършване на изoenзимен анализ;
- Осигурен трактор и прикачен инвентар за обработка на тополовите вкоренилища и маточник.

© Michel Gunther

ДЕЙНОСТИ - ОПИСАНИЕ И НАУЧЕНИ УРОЦИ

ПРЕМАХВАНЕ НА ЧУЖДИ И НЕМЕСТНИ ВИДОВЕ

Инвазивните чужди видове са животни и растения, внесени случайно или нарочно в среда, в която не се срещат естествено. Те имат способността бързо да заемат големи територии и да изместват местните видове, представлявайки заплаха за местните естествени

растения и животни, и могат да причинят сериозни загуби. Европейската комисия е изготвила проект на регламент за предпазване и управление на внасянето и разпространението на чуждите инвазивни видове¹.

© Архив на ДПП Русенски Лом

Премахване на бяла акация в ПП „Русенски Лом“

1. Японска райнуртия, *Reynoutria japonica* (синоним - *Fallopia japonica*) в природен парк „Българка“

Видът е многогодишно тревисто растение, чието естествено разпространение е в източна Азия - Япония, Китай и Корея. Видът се развива твърде успешно в Северна Америка и Европа и е класифициран като инвазивен. В България се

разпространява масово, като така отнема местообитания на местните видове. Премахването му е трудно и обичайните методи за това са два: чрез пестициди и чрез многократно косене.

¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52013PC0620>

Премахване на райнуртия чрез косене

В рамките на проекта видът е обект на работа в природен парк „Българка“, където японската райнуртия се разпространява масово по река Сивяк. Методът, избран от парковата дирекция, включваше косене на едни и същи

площи 24 пъти годишно и е прилаган в рамките на 3 години. С тази дейност се ограничи разпространението му по река Сивяк. Практиката показва, че косенето трябва да продължи и след края на проекта.

2. Аморфа, *Amorpha fruticosa* в природен парк „Персина“

Храстовидната аморфа (*Amorpha fruticosa*) е цъфтящ храст от семейство Бобови (*Fabaceae*). Среща се в Северна Америка, Югоизточна Канада и в северните части на Мексико, но е натурализирана и в други региони, включително и в България.

Расте бързо и се възобновява успешно. В България е внасяна за укрепване на брегове и насипи край пътища, след което се е разпространила в природата.

Видът е обект на работа на остров Градина в природен парк „Персина“, където е масово разпространен в светлите култури от хибридни тополи. Културите от хибридни тополи са изсечени за добив на дървесина, като освободените площи са

премахване чрез изкореняване и риголване на почвата. След почвоподготовката и залесяването на новите фиданки предстои отглеждане в рамките на 3 години, тъй като появата на издънки от аморфа е неизбежна. Очакванията са, след като

© Архив на ДПП Персина

Премахване на аморфа в ПП „Персина“

предназначени за засаждане на фиданки от местни видове. Методите за премахване на наличната аморфа са традиционни за горското стопанство у нас:

фиданките израснат, да се засенчи аморфата и по този начин растежът ѝ да бъде потиснат.

3. Бяла акация (салкъм), *Robinia pseudoacacia*

Видът се среща естествено в Северна Америка, но е широко използван и натурализиран по други континенти, включително и в Европа, като на някои места се счита за инвазивен вид. У нас се отглежда за дървопроизводство,

декоративни цели, укрепване на насипи и като медоносно растение. Поради симбиозата си с азот-фиксиращи бактерии се използва и за възстановяване на нарушени терени.

Премахване на бяла акация в ПП „Русенски Лом“

Бялата акация е красиво растение с чудесен аромат и се разпространява успешно в нашата природа, като завзема територии на местните дървесни видове. В природен парк „Русенски Лом“ има отдавна създадени култури, които съгласно плана за управление на парка следва да бъдат заменени с местни горски видове. Акацията е премахната чрез изсичане на дърветата, изкореняване на пъновете и риголване на почвата. На нейно място са залесени фиданки. При извършеното отглеждане през първата година са премахнати новопоявилите се издънки. Дейностите са извършени от специализирана фирма и техника, но е осъществена и акция за

премахване на корени и издънки с помощта на доброволци. Предстои последващо двегодишно отглеждане. Направените отглеждания през 2013 г. и 2014 г. чрез окопаване на редовете, в които са залесените фиданки, косене и механизирана обработка на междуредията, доведоха до премахване на повечето от акациевите издънки.

Индивидите от Бяла акация, локализиращи в местата, обект на проекта в природен парк „Златни пясъци“, също са успешно премахнати.

ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И ОПАЗВАНЕ НА ГОРСКИ МЕСТООБИТАНИЯ

Възстановяването се извършва посредством залесяване с местни дървесни и растителни видове, характерни за целевите местообитания. Технологичните планове за залесяване бяха изготвени от държавните горски стопанства през 2010 и 2011 г., като след това се съгласуваха със съответните Регионални дирекции по горите и Регионалните инспекции по околната среда и водите (РИОСВ) съгласно Наредба за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения, с предмета и целите на опазване на защитените зони (Наредбата за оценка за съвместимост). Макар че се възстановяват типове природни местообитания, обект на опазване в мрежата Натура 2000, съгласуването е необходимо, тъй като дейността не е предвидена в сега действащите горско-стопански

планове и плановете за управление.

Качеството на репродуктивния материал е изключително важно за успеха на възстановяването. Експерти на Горската семеконтролна станция, София (ГСС, София) проучиха съществуващата горска производствена база за семена от гледна точка на нуждите от репродуктивен материал за целите на възстановителните дейности по проекта. Експертите от ГСС, София, взеха предвид изискванията за възобновяване в зони по Натура 2000 и изготвиха списъци с насаждения, подходящи за добив на репродуктивен материал. Там, където не съществуваха подходящи базови източници, се проведе масова и индивидуална селекция, като се регистрираха 25 бр. нови базови източници/БИ/.

91E0* Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)

Алувиалните гори са крайречни гори в низините и планините. Развиват се върху богати алувиални почви и са периодично наводнявани от сезонното прииждане на реката с три под-типа.

Тези маргинални гори, разположени по поречието на

реките, създават уникални условия, които контролират и оказват влияние върху трансферите на енергия, хранителни вещества и седименти между водни и сухоземни екосистеми.

Крайречните зони са сред най-важните елементи на ландшафта, тъй като се характеризират с богато разнообразие от растения и животни. Те също са неразделна част от миграционните коридори, които имат решаващо значение за разпространението на много видове. В допълнение на това те играят важна роля за поддържането на качеството на водите и опазването на почвите. Тъй като са гранични екосистеми, те влияят положително върху водните екосистеми чрез регулиране на температурните режими и създаване на нови местообитания. Естетическите функции на тези гори също би трябвало да се отчетат.

За съжаление, през последните десетилетия крайречните гори са обект на негативно антропогенно влияние, което се изразява в стопанисването им чрез голи сечи, трансформация в интензивни култури, коригиране на речните корита и изземване на инертни материали. Наблюдава се и намаляването на този тип горски територии с цел реализиране на инфраструктурни (малки водноелектрически централи) и други проекти, увеличаване на земеделските земи и т.н. Тези дейности на практика водят до компрометиране на хидрологичния режим и унищожаване на тези изключително важни за речните екосистеми гори.

Друг основен проблем е навлизането на инвазивни дървесни и храстови видове (аморфа, айлант, ясенолистен явор, американски ясен и др.), което води до негативни промени на естествения видов състав и структура. На местата, където тези горски екосистеми са изчезнали или деградирали, е необходимо да се приложат възстановителни мерки, които могат да включват възстановяване на нарушен хидрологичен режим, регулиране на инвазивните видове, подпомагане на естественото възобновяване на местните видове (върби, бели тополи, елши) и изкуствено залесяване с местни видове.

Местообитание 91Ео* е обект на работа в следните паркове: „Персина“, „Българка“ и „Врачански Балкан“.

Залесяването в „Българка“ и „Врачански Балкан“ се извърши през 2012 г., след което фиданките бяха отглеждани в продължение на 2 години. В „Персина“ залесяването беше извършено през 2013 г., като предстои отглеждане и през 2014 г. и 2015 г. В природните паркове „Българка“ и „Врачански Балкан“ почвоподготовката е извършена ръчно, а в „Персина“ – механизирано, чрез риголване с цел максимално изкореняване на аморфата.

Парк	Площ (дка)	Видове	Място на работа
„Българка“	42	Черна елша, върба и планински ясен	Поречието на р. Сивяк, Територията на ДГС, Габрово
„Персина“	270	Черна топола, бяла топола, летен дъб, бял бряст,	Остров Градина, землището на Драгаш Войвода, Територията на ДГС, Никопол
„Врачански Балкан“	23	Черна топола, черна елша, бяла върба	Лявото поречие на река Искър, недалеч от град Мездра, територията на ДГС, Мездра
Общо	335		

От гледна точка на дървесните видове, предизвикателство представляваше залесяването с фиданки от черна елша, като във **„Врачански Балкан“** първото засаждане не доведе до успех и фиданките изсъхнаха. При последващото попълване се смениха местата на залесяване с места, които са по-близо до влажната зона и реката, и беше тествано есенно вместо пролетно залесяване, което се оказа успешно. Елшовите фиданки за природен парк „Българка“ бяха произведени от Горската семеконтролна станция - София, която има добър опит в тази дейност.

Елша, ПП „Врачански Балкан“

© Катерина Раковска / WWF

© Архив на ДПП Българка

Засаждане на елша, ПП „Българка“

В „Българка“ над 90% от засадените през 2012 г. елши се прихващаха. Въпреки сухото лято постигнатите резултати са много добри, тъй като избраните терени са изключително подходящи и типични за възстановяването на това местообитание.

Предоставените фиданки бяха по-малко от предвидените и липсващите бяха попълнени с фиданки от бяла върба, която преобладава в момента на терен. През 2014 г., по повод Седмичата на гората, Дирекцията на парка организира доброволци за попълване на насаждението с още 120 броя фиданки от черна елша, които се развиват много добре и очакваме почти 100% прихващане.

Очаквано залесяването с тополите и върбите беше успешно, въпреки че покрай екстремно сухото лято на 2012 г. също бяха отчетени загуби.

Интересен е опитът с бял бряст в рамките на ПП „Персина“. Фиданките бяха твърде млади, а съмненията за тяхното успешно прихващане бяха големи. Въпреки това фиданките бързо укрепнаха и устояха на заливането на остров Градина от придошлия Дунав през месеците април-май 2013 г. Летният дъб също устоя на заливането, продължило за период от близо един месец. Както се очакваше, нямаше увреждане по черните тополи в резултат от заливането. През май 2014 г. остров Градина отново бе зает от река Дунав. Предстои мониторинг след отдръпване на водите.

© Катерина Раковска / WWF

Фиданка от летен дъб, ПП „Персина“

Крайречни гори, бяла върба

Основен опит, свързан със съвместяването на горската практика по изготвяне и изпълнение на технологични планове за залесяване и възстановяване на типове природни местообитания: Залесяването на фиданки от

видове, типични за някое природно местообитание, е само една стъпка от възстановяването. Впоследствие е важно да продължат грижите за културите и да се опазят естествено появилите се характерни местни горски видове.

Възстановяване на клек в Природен парк „Витоша“

Този високопланински вид играе голяма роля при задържането на водата, защото снегът под него се задържа по-дълго преди топене и предпазва склоновете от ерозия. Някога клекът е заемал обширни площи в планината, но е бил изгарян при разчистването на терени за пасища. Днес е оцеляло само малко клеково петно от малки групи или единични

екземпляри в района на х. „Алеко“ и на още няколко места в субалпийския пояс на Витоша. По неизвестни засега причини клекът там не се самовъзобновява. На Витоша клекът е част от подтип 44.А3. Клекови торфища/мочури с характерни видове от 91Do* Мочурни гори и 4070 Храстови съобщества с *Pinus mugo*.

Залесяване с клек, ПП „Витоша“

Методите, които бяха използвани първоначално, включват отглеждане на семенни фиданки от клек, за производството на които са използвани репродуктивни материали с произход от Рила, и засаждането им на две места в парка: в землището на село Чуйпетлово на територията на ДЛС Витошко-Студена и в района на хижа „Алеко“. Залесяването с фиданки от южната страна претърпя неуспех, а от северната страна прихващането е много по-успешно. Взе се решение от южната страна да се тества засяване на семена от клек. Семената отново бяха събрани от клек в Рила и бяха съхранявани в хладилник в лабораторията на Горска-семеконтролна станция - София. През пролетта на 2013 г., след киснене в съответните

разтвори и покълване, семената бяха посети на терен в площадките на неприхваналите се фиданки. Мониторинга показва успешно покълване и преживяване на семеначетата през лято 2013 и на зима 2013/2014. Засяването на семена продължи и през пролетта на 2014 г.

Клек - семеначе

9180* Смесени гори от съюза *Tilio-Acerion* върху сипеи и стръмни склонове

Смесени вторични гори от *Acer pseudoplatanus*, *Fraxinus excelsior*, *Fagus sylvatica*, *Ulmus glabra*, *Tilia cordata* от съюз *Tilio-Acerion*. Развиват се в пониженията с отложени почви на сипеи и

стръмни скални склонове - най-често варовикови и по-рядко силикатни. В тревния етаж участват видове, характерни за буковите гори.

Парк	Площ (дка)	Видове	Място на работа
„Ломовете“	308	Цер, сребролистна липа, полски бряст, планински ясен	На територията на ДДС Дунав - Русе
„Българка“	64	Бук, зимен дъб, явор и сребролистна липа	На територията на ДГС Габрово
„Сините камъни“	30	Бук и явор	Местността Даулите, на територията на ДГС Сливен
Общо	402		

Фиданка от сребролистна липа

© Архив на ДПП Русенски Лом

Залесяването в Природен парк „**Русенски Лом**“ (Защитена зона „Ломовете“) се извърши на площи, освободени от култура на акация през 2012 г., където според плана за управление на природния парк е предвидена замяна на съществуващата акациева култура с местни дървесни видове. Мониторингът през пролетта на 2014 г. показва добро прихващане. През 2013 и 2014 г. се извърши погълване и отглеждане, което предстои и през 2015 г.

В Природен парк „Българка“ площите за залесяване са били частично заети от бял бор, който е неместен вид за района и е отстранен чрез извеждане на подходящия вид сеч от ДГС, Габрово. Залесяването е извършено през 2012 г. с последващи 6 отглеждания и 2 попълвания през 2013 и 2014 г. Прихващането е много добро, като се наблюдават леки повреди на насаждението от диви животни.

Бук

© Катерина Раковска / WWF

В Природен парк „Сините камъни“ през 2012 г. бяха залесени 15 дка с обикновен бук и обикновен явор, което е приблизително половината от предвидената за залесяване площ. Останалата половина беше залесена през 2013 г. През 2013 г. се наблюдава изсъхване на фиданки поради изключително сухото за района лято – повече от 3 месеца нямаше валежи на дъжд през летния период. Загубите са попълнени и предстои отглеждане на създадената култура.

Обикновен явор

© Катерина Раковска / WWF

91F0 Крайречни смесени гори от *Quercus robur*, *Ulmus laevis* и *Fraxinus excelsior* или *Fraxinus angustifolia* покрай големи реки (*Ulmion minoris*)

Периодично заливани крайречни смесени широколистни гори. Почвата може добре да изсъхва между заливанията или да остава преовлажнена. Тези гори са се развили върху по-нови алувиални

наслаги. В зависимост от водния режим доминиращите дървесни видове принадлежат към родовете *Fraxinus*, *Ulmus* или *Quercus*. Местообитанието е с три подтипа.

Парк	Площ (дка)	Видове	Място на работа
„Златни пясъци“	4	Полски ясен	Територията на ДГС, Варна

Площта на залесяването е освободена от наличните индивиди от бяла акация, като са запазени индивидите от местни дървесни видове. Местообитанието е доста влажно и подходящо за възстановяване на крайречни смесени гори. След залесяването с фиданки от полски ясен се

подпомогна естественото възобновяване на смесените крайречни гори. Въпреки първоначалните проблеми с прихващането на фиданките, след извършените мероприятия за попълване на културата състоянието им към юни 2014 г. се оценява като стабилно.

© Архив на ДПП Златни пясъци

Залесяване, ПП „Златни пясъци“

92A0 Крайречни галерии от *Salix alba* и *Populus alba*

Крайречни горски съобщества в средиземноморския басейн, доминирани от *Salix alba*, *Salix fragilis*, *Populus alba*, *Populus nigra*.

близост до които расте зелена елша и бяла върба. Залесените бели върби се явяват естествено продължение на галерията.

Парк	Площ (дка)	Видове	Място на работа
„Витоша“	5	Бяла върба	Горното поречие на река Струма над село Чуйпетлово, територията на ДЛС Витошко-Студена
„Сините камъни“	3	Бяла върба	Местността Язовир „Асеновец“, ДГС - Сливен

Крайречните съобщества по поречието на река Струма са едни от ключовите обекти за опазване в Природен парк „Витоша“. Изборът на място е свързан с разливите на река Струма над с. Чуйпетлово. Това са периодично наводнявани от сезонното издигане на нивото на реката терени, в непосредствена

Залесяването е извършено изцяло с ръчния труд на доброволци през 2011, 2012 и 2013 г., като прихващането се оценява като много добро. В „Сините камъни“ имаше изсъхвания поради екстремното лято 2013, но след попълването, насаждението е в добро състояние.

Засаждане на бели върби край яз. „Асеновец“

© Архив на ДПП Сините Камъни

Витоша, засаждане на бели върби

© Десислава Гюрова

Отглеждане на млади гори в Природен парк „Странджа“

Парк	Площ (дка)	Място на работа
„Странджа“	1441	Територията на ДЛС, Граматиково и ДГС, Кости

Защитените зони от Натура 2000 по директивите за Местообитанията и Птиците в Странджа се припокриват с територията на Природен парк „Странджа“. Паркът опазва един от най-големите нископланински непрекъснати горски масиви в Европа. Тук естественото възобновяване на гората е много добро, поради което не се налага залесяване, а работата е в посока подобряване на качеството на гората.

Затова за този парк бе избран нов, природосъобразен метод за стопанисване на гори, т.нар. Саарландски метод. Методът, който се прилага в млади гори, има за цел производство на висококачествена дървесина с минимални средства и при спазване на високи стандарти за опазване на природата. За първи път методът е приложен във Франция (в областите Елзас – Лотарингия) и Германия (в провинция Саарланд), където е дал отлични резултати. Той е възприет от сертификационната система за отговорно стопанисване на гори FSC и е съвместим с опазване на горските местообитания от Натура 2000.

© Архив на ДПП Странджа

Работа по Саарландки метод в Граматиково

При него разходите са минимизирани, тъй като не се провеждат залесявания, които са скъпи дейности, а се разчита на естествено възобновяване на гората. Предимство е и, че един обучен лесовъд може да отгледа до пет пъти по-голяма площ на ден в сравнение с масово наложените системи за стопанисване на горите. При Саарландския метод за сметка на „традиционното“ залесяване и отглеждане на дървета в равномерна, близка до плантации среда, се полагат грижи за избрани дървета, които се наричат „дървета

на бъдещето”. Дървото на бъдещето може да бъде отглеждано за срок от няколко десетилетия, в зависимост от екологичните му характеристики, за да натрупа необходимите качествени показатели на дървесината. При сечите се отстраняват единствено тези дървета, които са непосредствени конкуренти на избраното дърво, а околните се запазват – за да осигурят неговата механична устойчивост при екстремни климатични явления, както и оптимално осветяване на короната, но не и на стъблото. При горски участъци, отглеждани с такъв тип лесовъдски системи, се прокарват т.нар „технологични просеки“ и това са единствените площи, в които се допуска влизането на техника, като така се предпазва от отпъкване подлесът в останалите части на гората. Важна особеност на метода е и задължителното отбелязване и опазване на важни за комплексната устойчивост на гората дървесни форми от редки видове и други, които много често са биотоп на най-редките и застрашени видове, свързани със старите гори.

В стопански аспект методът е иновативен и с висок потенциал, тъй както предоставя възможност за неколккратно по-висока ефективност и приходи от стопанските горски участъци. Саарландската концепция предлага подход за ползването на горите, който опазва и подобрява качеството, структурата и

устойчивостта на горската среда, без за това да са необходими компенсации за пропуснати ползи.

У нас прилагането на метода започна през 2010 г. от Държавно горско стопанство „Кости“ и Държавно ловно стопанство „Граматиково“. Впоследствие дейността бе поета от инициатора за прилагането ѝ на територията – Дирекцията на ПП „Странджа“. Извършва се чрез възлагане на външен изпълнител, който е един от най-високо квалифицираните експерти в страната.

Методът е приложен по проекта върху основно целево местообитание 91So* Западно понтийски букови гори”, но и в други горски местообитания, които са пряко обвързани с характерната за планина Странджа зависимост от високата атмосферна влажност, дължаща се на бризовата циркулация по речните течения. В рамките на проекта не се извършват намеси, които да имат стопанска възвръщаемост, а се отглеждат млади гори и се подобряват техните устойчивост и структурно състояние без материален добив. Приложението на Саарландския метод има голям потенциал в България поради наличието на площи с млади гори, ниски разходи, гарантирано опазване на постоянната горска покривка и съответно гарантиране на екосистемните функции на гората.

МАТОЧНИК ОТ ЧЕРНА ТОПОЛА И БЯЛА ВЪРБА

В Тополово стопанство - Пазарджик, след провеждане на индивидуална селекция от РДГ, ГСС и ДГС/ДЛС, се създаде маточник от черна тополя и бяла върба на площ от 20 дка. От маточника се добиха резниците за производство на фиданки от черни тополи, използвани за залесяванията в предвидените за възстановяване местообитания.

Той е на разположение за производство на резници и за други природозащитни проекти. Досега е използван за нуждите на Югоизточното държавно горско предприятие, както и за проекта LIFE/07/NAT/BG//000068 за опазване на царския орел, изпълняван от Изпълнителната агенция по горите и Българското дружество за защита на птиците.

© Архив на Тополово стопанство - Пазарджик

Маточник от черна тополя

ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА РЕДКИ РАСТЕНИЯ

Тази дейност се осъществи в 4 парка, като основната цел е връщане на видове или подсилване

на популациите на съществуващи видове в съответните целеви местообитания (вж. таблицата):

Парк	Целево место-обитание	Растителен вид	
		Латински	Български
„Персина“	3150	<i>Nymphaea alba</i>	Бяла водна лилия (роза)
		<i>Nuphar luteum</i>	Жълта водна лилия (роза)
		<i>Trapa natans</i>	Джулюн/дяволски орех
		<i>Marsilea quadrifolia</i>	Четирилистно разковниче
		<i>Stratiotes aloeides</i>	Алоеvidен стратиотес
„Рилски манастир“	6430	<i>Angelica pancicii</i>	Панчичева пищялка
		<i>Rheum raponticum</i>	Рилски ревен
	7140	<i>Primula deorum</i>	Рилска иглика
		<i>Taxus baccata</i>	Тис
„Витоша“	7140	<i>Drosera rotundifolia</i>	Росянка
		<i>Menianthes trifoliata</i>	Водна детелина
„Странджа“	91S0	<i>Taxus baccata</i>	Тис
		<i>Vaccinium artcostaphylos</i>	Странджанска/ Кавказка боровинка
		<i>Ilex colchica</i>	Колхидски джел

Във връзка с факта, че целевите видове са защитени по закона за биологичното разнообразие, работата с тях изисква да се получат разрешителни по Наредба № 4 от 8 юли 2003 г. за условията и реда за издаване на разрешителни за въвеждане на неместни или повторно въвеждане на местни животински и

растителни видове в природата. За целта се изготвиха програми за възстановяване за всеки вид и парк, както и заявление за получаване на съответните разрешителни до компетентния орган – Министерството на околната среда и водите, което издаде съответните разрешителни.

Природен парк „Персина“

Обектът на работа по тази дейност в парка е местообитание 3150 Естествени еутрофни езера с растителност от типа *Magnopotamion* или *Hydrocharition* на територията на остров Белене (известен още като остров Персин). След негативните промени във водния режим на Персинските блата, започнали с изграждането на дига по целия остров през 1970 г., повечето от типичните макрофити бързо намаляват и дори напълно изчезват в следващите 15-20 години. Това променя и характеристиките на основното местообитание, което представляват блатата на острова (Песчинско блато, Мъртво блато и Дульова бара - Старото блато): 3150 Естествени еутрофни езера с растителност от типа *Magnopotamion* и *Hydrocharition*. Това местообитание е ключов обект на опазване на резерватите „Персински блата“, Природния парк „Персина“ и защитената зона BG0000396 „Персина“.

През периода 2002-2007 г. на територията на природния парк е реализиран проект за възстановяване на естествения режим на островните блата: проектът „Възстановяване на влажни зони и намаляване на замърсяването“ GEF TF 050706. През 2008 и 2009 г. водният режим на блатата е възстановен, като това доведе и до частично

възстановяване на природно местообитание 3150 Естествени еутрофни. Това възстановяване не може да бъде пълно без появата на типичните макрофити-хидрофити, които са ключови за опазването и на десетки видове безгръбначни животни, риби, птици и др., свързани с трофични или размножителни връзки.

Разпространението на водните растения най-често е зоохорно и при възстановения воден режим в Персинските блата може да се очаква и естествено възстановяване на някои от тези видове. Обаче предвид бавните естествени сукцесии и регулираното и контролирано постъпване и изпускане на дунавските води в блатата, което допълнително ограничава и забавя този процес, възстановяването се подпомогна чрез внасяне на макрофити от други територии, където те се срещат.

Бяла водна лилия

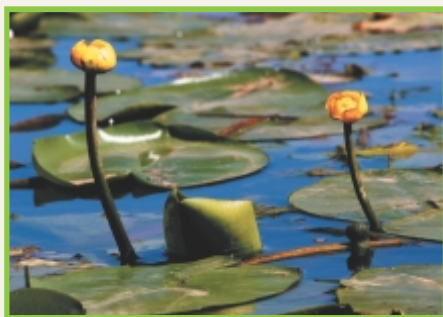
© WWF

Вземане на бяла лилия

Бялата водна лилия е изчезнал макрофит в Персинските блатата, въпреки че според литературните данни в близкото минало там (в блатото Дульова бара) се е намирало най-голямото ѝ находище в България. Експерти на парковата дирекция и WWF събраха коренища от защитената местност „Блатото Малък Преславец“ и ги внесоха в блатото Песчина през 2011 г. През 2012 г. е регистрирано първото цъфтящо растение. Въпреки пресъхването на блатото през есента на 2012 г. и 2013 г., растенията оцеляха и се развиха и през пролетта на 2014 има регистрирана отново цъфнала водна лилия.

До 2002-2003 г. в централния отводнителен канал на Беленската низина в м. „Шувеня“, западно от гр. Белене, се е срещала малка популация от **жълта водна лилия**. След 2002 г. тази

Жълта водна лилия

популация не беше потвърдена и на територията на Природен парк „Персина“ видът следва да се счита за изчезнал. През 2012 г. и 2013 г. от река Велека в природен парк „Странджа“ бяха взети коренища, които бяха внесени на две различни места на острова. Екземплярите не успяха да оцелеят след пресъхването на блатото Песчина през 2012 г. и 2013 г. Затова последната група коренища, събрани от река Велека, бяха поставени в един от каналите край

Садене на жълти водни лилии

град Белене, който не пресъхва и чието ниво не варира до степен да застраши засадените растения. През пролетта на 2014 г. мониторингът показва, че индивидите са оцелели след изминалата зима. Предвижда се да се вземат коренища от жизнените индивиди в каналите с цел размножаване и да се ползват в блатата на остров Белене.

До 2006 г. се е срещала значителна популация на **дяволски орех** в централния отводнителен канал на Беленската низина в м. „Шувеня“, западно от гр. Белене, както и до брега на р. Дунав в затон в м. „Йоза“. Днес е запазена популация в района на т.нар ХТК, но видът не се среща на остров Белене. Розетки от дяволски орех се пренесоха през 2012 г. и 2013 г. в блатото Песчина. Експертите на ДПП „Персина“ продължават мониторинга на вида.

До 2004 г. е установена малка популация на **четирилистно**

© Веселин Коев / ДПП Персина

разковниче в централния отводнителен канал на Беленската низина в м. „Шувеня“, западно от гр. Белене. През 2010 г. популацията не е била потвърдена и вероятно растението е изчезнало на територията на природния парк. През 2011 г. се взеха индивиди от отводнителния канал край село Обнова и бяха пренесени в блатото Песчина. След пресъхването през 2012 г. растението не беше установено, след което се внесоха допълнителни растения. Популациите на джулюна и разковничето са много динамични, успехът на внасянето още не е потвърден, за това експертите на ДПП „Персина“ продължават мониторинга.

Събиране на репродуктивен материал от четирилистно разковниче

© Веселин Коев / ДПП Персина

Алоевидният стратиотес не е известно да се е срещал в Персинските блатата в миналото, но е имал по-широко разпространение по р. Дунав. Негативните промени във водния режим на дунавските блатата (основно отводняване) са причинили

Засаждане на алоевиден стратиотес в блатото Персина

значителна редукция на ареала му в България само до едно сигурно находище – в Поддържан резерват „Сребърна“. Поради тази причина създаването на втора жизнеспособна популация бе важна цел. През 2011 г. от резерват „Сребърна“ бяха взети розетки от стратиотеса и бяха поставени в блатото Песчина. Поради компрометиране на първите растения след пресъхването, през 2012 г. бяха взети втора група розетки. Те бяха поставени в изкуствена влажна зона, намираща се на острова, която не е пресъхвала към този момент. През есента на 2013 г. бяха засадени 10 коренища, при които се наблюдава почти 100% прихващане и е установен 130% прираст. Основното предизвикателство в работата с водните видове на Персина е, че към момента на изготвяне на размножителните

програми за петте вида блатата не бяха пресъхвали. Изключително сухите и топли лета на 2012 г. и 2013 г. доведоха до пресъхване на водните обекти, което нямаше как да бъде предвидено. Бяха взети мерки за справяне със създадите се неблагоприятни климатични условия, като набавяне на репродуктивни материали и засаждането им на различни места.

Един от важните научени уроци за нас е при реализирането на бъдещи възстановителни дейности във влажни зони и свързаните с тях видове да се вземат предвид наблюдаваните изменения в климата. Необходимо е този риск да бъде отчетен и да бъдат планирани мерки, свързани с него, като: набавяне на репродуктивни материали да е разпределено на няколко пъти във времето и засаждането му на различни места.

Природен парк „Рилски манастир“

© Владимир Иванов / WWF

Тис

Тисът е застрашен вид, един от редките вечнозелени реликтни фанерофити във флората на ПП „Рилски манастир“. На национално ниво той е оценен като „застрашен вид“ в Червения списък на висшите растения в България. На територията на цялата страна тисът има ограничено разпространение и разстроени популации – единични индивиди до малобройни групи. Видът е защитен съгласно ЗБР. За целите на проекта бяха взети резници от естествените находища на тис в парка, които бяха вкоренени в разсадник. Залесяването се извърши в района на Кирилова поляна през пролетта на 2013 г. Мониторингът през 2014 г. показва висок процент на прихващане – 95%, вследствие на правилния избор на мястото за залесяване, добрата почвоподготовка и последвалите отглеждания.

Балканската (панчичева) пищялка е балкански ендемит във флората на България. Оценен е

като „уязвим“ в националния червен списък на споровите и семенните растения. Видът е включен с категория „рядък“ в „Червена книга на НР България“ (Велчев, ред. 1984) и е част от консервационно значимите видове на територията на ПП „Рилски манастир“. Балканската пищялка е и лечебно растение, което го прави обект на стопански интерес.

© Архив на ДПП Рилски манастир

Балканска пищялка

Основната реализирана цел е погълване на определени локални популации на вида на територията на ПП „Рилски манастир“, като част от местообитание 6430 Хидрофилни съобщества от високи тревни равнините и планинския до алпийския пояс.

Осъществяването на тази цел се извърши по два метода.

Първият метод се състоеше в събиране на семена и засяването им на подходящи местообитания. Вследствие на този метод се наблюдава успешно поникване на семената и жизненост на младите растения.

Вторият метод се състоеше в събиране на семена и производство на разсад при контролирани условия в разсадник. Вследствие от този метод се създадоха 550 бр. млади растения, които през 2013 г. бяха засадени в района на Рилска река. Засадените индивиди са с висок процент на прихващаемост. Извършеният мониторинг през месец май на 2014 г. показва, че част от площадките са изровени от диви животни и е компрометирана голям процент от засадената площ. След извършване на следващ мониторинг ще се отчете реалното състояние на площите и ще бъдат предвидени бъдещите мероприятия.

Рилският ревен е един от най-редките видове във флората на България. Оценен е като “критично застрашен” в националния червен списък на висшите растения. Включен е в списъците на IUCN(R) и Бернската конвенция. Рилският ревен е включен и в двете издания на Червената книга на Република България – през 1984 (Велчев, ред. 1984) с категория “рядък вид” и през 2011 г. (Пеев, ред. под печат) с категория “критично застрашен”. Видът е ендемит за Северозападна

и Средна Рила, като в литературата са известни 12 конкретни находища в тази част на планината. Рилският ревен е глациален реликт и има специфични екологични изисквания, ограничено разпространение и затруднено естествено възобновяване, ниска численост и силна степен на фрагментация на популациите. Видът е защитен съгласно Закона за биологичното разнообразие.

Рилски ревен

Основната цел на реализираните дейности е да се подпомогне, разшири и увеличи популацията на *R. rhaeticum* на територията на ПП “Рилски манастир”, като част от местообитание 6430 Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс.

При възстановяването на този вид също се приложиха два метода. Първият метод се състоеше в събиране на семена и следващото им засяване на подходящи местообитания. Извършените мероприятия показаха успешно поникване на семената и висока жизненост на младите растения.

Вторият метод се състоеше в събиране на семена и производство на разсад при контролирани условия в разсадник и адаптиране в подходящи микроекологични ниши в естествени условия. В резултат на този метод, през 2013 г. бяха засадени 310 бр. млади растения с установен висок процент на прихващане. Извършеният мониторинг през месец май 2014 г. показва, че част от площадките са изровени от диви животни и е компрометиран голям процент от засадената площ. След извършване на следващ мониторинг ще се отчете реалното състояние на площите и ще бъдат предвидени бъдещите мероприятия.

Направеният извод за правилното възстановяване на рилския ревен и панчичевата пищялка е, че то се извършва чрез подсилване на популациите с директно подсяване на място. При разработване на програми за възстановяване чрез производство на разсад и засаждане на готови растения е добре да се проучат практиките за отблъскване на диви животни от

района, обект на работа, използвани в традиционното планинско земеделие.

Рилската иглика е български ендемит и глациален реликт във флората на България. Оценен е като “уязвим“ в Националния червен списък и е включен в списъците на IUCN(R) и Бернската конвенция, както е и защитен съгласно ЗБР. Включен е в изданията на Червена книга на Република България – през 1984 г. (Велчев, ред 1984) с категория “рядък вид” и през 2011 г. (Пеев, 2011) с категория “уязвим вид”.

Рилска иглика

Основната цел е възстановяване/попъгване на определени локални популации от рилска иглика на територията на ПП “Рилски манастир”, като част от местообитание 7140 преходни блата и плаващи подвижни торфища. Производството на разсад от семена за възобновяването на този вид се оказа неуспешно.

© Тодор Каракиев

Успешен е методът, извършен чрез разделяне на коренища и засаждане на 100 броя растения в района на язовир „Калин“ и Рибни езера. Следващото попълване на

загубите се извърши на обща площ от 0,2 ха. Предстои извършване на мониторинг с цел установяване на състоянието на засадените площи.

Природен парк „Странджа“

Тисът е един от най-редките вечнозелени реликтни фанерофити във флората на ПП „Странджа“. На територията на парка към момента са установени едва пет индивида и всичките са мъжки. По тази причина резници се събраха както от територията на Странджа, така и от Природен парк „Българка“ в района на Мъглиж, където има и женски индивиди. След вкореняването им в разсадник при контролирани условия през есента на 2013 г. бяха посадени над 100 бр. в предвидените за засаждане местообитания в районите на м. Синият вир (земл. Синеморец), ЗМ Марина река (земл. с. Българи), м. Сливката (земл. с. Българи) и в м. Мързевски дол (земл. Кондолово). От тисовите фиданки 20 бр. бяха депозираны в Специализирания разсадник на ДПП „Странджа“ в м. Качул, като ще се използват впоследствие за попълване на засадените площи. Възстановяване в естествени условия на този вид се прави за първи път в Странджа.

Странджанската (кавказка) боровинка е терциерен реликт с ограничено разпространение в

Странджанска боровинка

България и на територията на Европа – разпространява се само в „Странджа“ планина. Видът е оценен като „Застрашен [EN B2ab(ii); C1] в Националния червен списък на висшите растения и е защитен съгласно Закона за биологичното разнообразие. Основната цел е подпомагане, разширяване и увеличаване на популацията на боровинката чрез засаждане на вкоренени резници на територията на ПП „Странджа“, като елемент от местообитание 91So * Западнопонтийски букови гори. Видът е силно чувствителен при извеждането на лесокulturни мероприятия (където често морфологично се бърка с млади букови фиданки) и неприродосъобразно изведени сечи.

Странджанска боровинка и тис в разсадника

Възстановителните дейности се извършват на площ от 0,4 ha в ЗМ Марина река, ЗМ Горна Еленица и в подходящи култури с неприсъщи за Странджа иглолистни видове, и в естествени горски местообитания с разстроена структура след изведени в миналото голи и краткосрочни сечи, всички намиращи се в близост до резерват "Силкосия" и спадащи към екологичния комплекс "Горна Еленица - Силкосия".

Видът никога не е бил обект на възстановителни дейности и представлява голямо предизвикателство пред изпълнителите на проекта. За целта се събраха резници, които бяха вкоренени, но в процеса на укрепването им загинаха. Вследствие на това беше взето решение за прилагане на друг метод, а именно производство чрез тъканни култури. Размножаването

с тъканни култури е успешно до етапа на аклиматизирането на вкоренените резници. В процеса на аклиматизация отпадът е голям. Двадесет индивида са засадени на подходящи местообитания в парка. Научените уроци по отношение на Странджанската боровинка са, че процесът на вкореняване е дълъг. Най-подходящият метод на размножаване е чрез стъблени пъпки, събрани в началото на вегетация. Аклиматизацията протича бавно и само при контролирани условия на влажност и засенчване.

Колхидският джел е терциерен реликт с ограничено разпространение в България и на територията на Европа, като у нас се среща само в планина Странджа. Видът е оценен като "застрашен" в Националния червен списък на висшите растения и е защитен съгласно Закона за биологичното

разнообразие. Видът е идентифициран за българската флора през 1992 г. в „Определител на висшите растения в България“. Дотогава популациите в Странджа са възприемани като *Ilex aquifolium* L.

Колхидски джел

Основната цел е подпомагане, разширяване и увеличаване на популацията на колхидския джел на територията на ПП „Странджа“, като част от местообитание - 91So* Западнопонтитски букови. Локалните популации на вида в планина Странджа са малочислени и заемат малки площи. Индивидите рядко плодоносят поради високата склопеност на дървесния и храстовия етаж. Състоянието на популациите се влияе силно от промяната в местния климат и намаляването на площта на старите гори. С цел увеличаване на популацията на колхидския джел бяха взети резници от индивиди в Странджа и бяха вкоренени при контролирани

© Архив на ДПП Странджа

условия, като голяма част от вкоренените индивиди загинаха. Впоследствие се възприе размножаване чрез тъканни култури. След направените няколко експеримента по размножаването на вида със зрели и зелени стъблени резници, коренови резници и тъканни култури, се определи най-подходящият метод на размножаване, а именно с коренови зрели резници, събрани в началото на вегетационния период. Аклиматизацията на растенията също протича сравнително бавно при контролирани условия на влажност и засенчване. Поставената задача от двадесет здрави и жизнени индивиди за възстановяване на негови местообитания е изпълнена. Възстановителните дейности се извършват на площ от 0,4 ha в ЗМ Марина река, ЗМ Горна Еленица и в подходящи култури с неприсъщи за Странджа иглолистни видове, и в естествени горски местообитания с разстроена структура след изведени в миналото голи и краткосрочни сечи, всички намиращи се в близост до резерват "Силкосия" и спадащи към екологичния комплекс "Горна Еленица – Силкосия“.

Природен парк „Витоша“

Кръглолистната росянка е рядък макрофит в планина Витоша, който все още се среща макар и ограничено. След негативните промени във водния режим вследствие на водоползване за питейни нужди се наблюдава промяна в състоянието на природно местообитание: 7140 Преходни торфища и плаващи подвижни тресавища, което е едно от ключовите за опазване в рамките на Природен парк „Витоша“ и защитена зона BG0000113 Витоша. Тази промяна е свързана и с намаляване на разпространението на някои типични за торфищата видове, както и росянката.

Росянка, ПП „Витоша“

Основната цел е попълване на популацията на вида в торфищни места на територията на Природен парк „Витоша“, където се е срещала като елемент от местообитание 7140 Преходни торфища и подвижни тресавища (предмет на опазване в защитената

© Юлиан Антонов

Събиране на семена от росянка

зона). Това се извършва чрез увеличаване на жизнеспособните популации на вида росянка (типичен за хабитата) в подходящи местообитания в торфищата. За целта бяха събрани 50 кутийки с узрели семена от росянка, които бяха заложени в подходящ субстрат в разсадник. Бяха произведени 180 млади растения от кръглолистна росянка, които бяха засадени през септември 2013 г. в районите около Черни връх, по поречието на Боянска река и в м. Коняръника, в рамките на местообитание 7140. Извършеният мониторинг през 2014 г. свидетелства за постигнати успешни резултати и сигнализира за положителни очаквания по отношение на развитието на младите индивиди.

© Десислава Гюрова

Събиране на водна детелина

Водната детелина е изчезнал макрофит на Витоша, който по литературни данни (Петров 1984 и др.) се е срещал в приизворните торфища при х. „Боерица”, под Черната скала и вероятно на други места. Негативните промени във водния режим главно поради водоползване за питейни нужди, както и събирането на растението за лечебни нужди довеждат до промяна в природно местообитание: 7140 Преходни торфища и плаващи подвижни тресавища, което е едно от ключовите обекти на опазване в Природен парк „Витоша“ и защитена зона BG0000113 Витоша. Днес се счита, че водната детелина е изчезнала от Витоша поради непотвърждаване на находищата ѝ от няколко десетилетия.

© Архив на ПП „Витоша“

Възстановяването на изчезналата популация на вида в приизворните торфища на Витоша се извърши чрез подпомагане на възстановяването на местообитание: 7140 Преходни торфища и подвижни тресавища. Реализирането на тази дейност стана факт чрез създаване на жизнеспособни популации от вида водна детелина (типичен за хабитата), които бяха засадени в подходящи местообитания в рамките на блатата. За целта бяха събрани коренища от 20 растения и бяха произведени млади индивиди в нарочно избран за целта разсадник. През м. септември 2013 г. около 70 млади растения от водна детелина бяха засадени в района на Коняръника и района около Черни връх.

Засаждане на водна детелина

Архив на ПП „Витоша“

ОПАЗВАНЕ НА МЕСТООБИТАНИЯ ЧРЕЗ СПЕЦИАЛИЗИРАНА ИНФРАСТРУКТУРА

Целта на тази дейност е да се предпазят от увреждане и деградация целевите водни, влажни и точкови местообитания чрез изграждане на специализирана инфраструктура или адаптиране на съществуваща инфраструктура. Дейността включва производство и поставяне на дървени конструкции, като малки мостове, дървени скари и други съоръжения за преминаване на хора; поставяне на защитни огради за ограничаване на достъпа на хора и домашни животни, изграждане на туристически и информационни кътове, информационни и насочващи табели с цел концентриране на туристите извън чувствителни местообитания, и с образователна насоченост. Така се постига намаляване на антропогенния натиск върху целевите

Информационна табела, местност Абланово

© Архив на ДПП България

Възстановяване на туристическа беседка

местообитания чрез пренасочване на туристопотока и ограничаване на въздействието от преминаването на хора и пътно-превозни средства.

Към декември 2013 г., в изпълнение на заложените дейности и цели на проекта, беше създадена паркова инфраструктура, която включва изграждането на: 17 туристически къта, 22 каменни огнища, 1 туристически маршрут, 25 малки дървени моста, 123 информационни табели, 246 упътващи знаци, 70 забранителни знаци, 735 огради и 380 м дървени скари. Ремонтирани са 10 малки дървени моста и един туристически маршрут.

© Архив на ДПП Сините камъни

Дейността е осъществена във всички десет природни парка, като за целта ще дадем няколко примера:

Целево местообитание в **Природен парк „Шуменско плато“** по проекта е: 7220

*Извори с твърда вода и туфести формации (*Cratoneurion*). За да бъде означено и защитено това рядко и специфично местообитание, бяха изградени огради и бяха поставени информационни табели.

Ограда за опазване на местообитание 7220

Местообитание 7140 Преходни торфища и плаващи подвижни тресавища, обект на опазване в **Защитена зона „Витоша“**. В едно от местата, където се среща (в района на Конярника), е изградена 90 м дървена скара, с разположени край нея информационни табели. Преминавайки през нея, посетителите могат да видят едни от най-добре запазените популации на кръглолистната росянка.

Обновен покрив на заслон

Местообитание 3150 Естествени еутрофни езера с растителност от типа *Magnopotamion* или *Hydrocharition* се среща в билните части на **Природен парк „Врачански Балкан“** и е предмет на опазване в едноименната защитена зона. Езерцата (наричани от местните „локви“) се ползват за напояване на пасящите по билото стада от овце. В средата на езерцето е изградена ограда, която да ограничава достъпа на животните в централната част на езерцето, като така се осигурява спокойствие на животните и растенията при ниски нива на водата.

© Архив на ДПП Врачански Балкан

Дървен мост, местност Паволче, ПП „Врачански Балкан“

© Архив на ДПП Врачански Балкан

Ограда на местообитание 3150 Естествени еутрофни езера

ПОЧИСТВАНЕ НА ЦЕЛЕВИТЕ МЕСТООБИТАНИЯ

© Архив на ДПП Шуменско плато

Ден за почистване на ПП „Шуменско плато“

Дейността включва две поддейности: почистване с тежки машини и организиране на Ден за почистване на природните паркове в три поредни години.

Почистването с тежки машини се организира на места с незаконни сметища и натрупани строителни отпадъци. В дните за почистване на природните паркове, които се проведеха 3 пъти, взеха участие 9400 доброволци, които събраха от парковете 36 тона отпадъци.

© Архив на ДПП Рилски манастир

Почистване на ПП „Рилски манастир“

Освен прякото почистване целта е и да се популяризира фактът, че в природните паркове няма организирано сметосъбиране и сметоизвозване и за почистването след туристите отговарят самите туристи. В допълнение на това, във всеки парк бяха поставени по 10 табели с информация, свързана с проблемите, които се създават вследствие от натрупването на отпадъци в природата.

Като тенденция през тези три години се наблюдаваше увеличаване на броя на участниците и намаляване на обема на събраните отпадъци.

© Архив на ДПП Златни пясъци

Ден на почистване на ПП „Златни пясъци“

© Архив на ДПП Витоша

Почистване с тежки машини, ПП „Витоша“

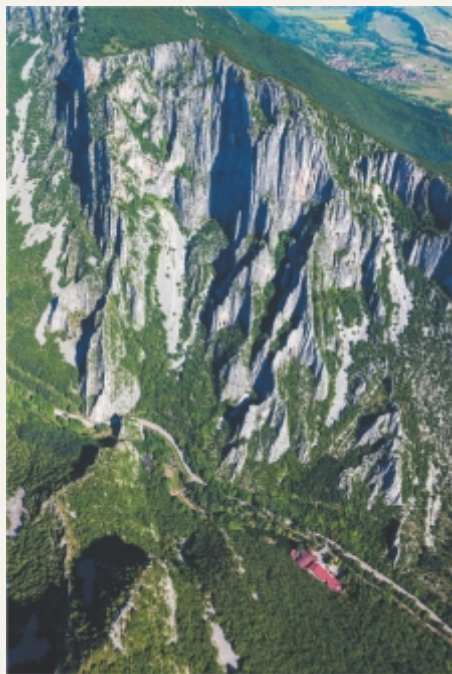
СНИМКИ НА ПАРКОВЕТЕ ОТ ВЪЗДУХА

Като част от мониторинга по проекта се организира заснемане от въздуха на десетте природни парка в три поредни сезона – през 2011, 2012 и 2013 г. Натрупаните кадри представляват база данни от снимки, която ще позволи в бъдеще при възможност да се направи отново подобно заснемане, за да може да се проследят евентуално настъпилите промени и да се установят постигнатите резултати от реализираните дейности по проекта.

ПП „Витоша“

ПП „Врачански Балкан“

ПП „Персина“

ПП „Русенски Лом“

ПП „Златни пясъци“

ПП „Рилски манастир“

ПП „Сините камъни“

ПП „Шуменско плато“

КОНТАКТИ

Изпълнителна агенция по горите

София, бул. „Хр. Ботев“ №55
Телефон/факс: 02/985 11 503 (изпълнителен директор)
Ел. поща: iag@iag.bg
<http://www.iag.bg>

WWF Дунавско-Карпатска програма България

ул. „Иван Вазов“ №38, ап. 3-4
Телефон: 02/ 950 50 40, 02/950 50 41, Факс: 02/981 66 40
Ел. поща: office@wwfdcp.bg
<http://wwf.bg>

Дирекция на Природен парк „Българка“

5300 Габрово, ул. "Чардафон" №1
Телефон/факс: 066/80 88 57
Ел. поща: dppbulgarka@abv.bg
<http://www.ppbulgarka.net>

Дирекция на Природен парк „Витоша“

1303 София, ул. "Антим I" №17
Телефон: 02/980 56 88 (директор), Факс: 02/989 53 77
Ел. поща: dppvitosha@iag.bg
<http://www.park-vitosha.org>

Дирекция на Природен парк „Врачански Балкан“

3000 Враца, ул. "Иванка Ботева" №1, п.к.241
Телефон: 092/66 58 49, 0888 97 97 86 (директор)
Ел. поща: vratchanskybalkan@abv.bg
<http://www.vr-balkan.net>

Дирекция на Природен парк „Златни пясъци“

9007 Варна, пк. 20,
Телефон: 052/355 591, 052/355 561 (директор)
Факс: 052/355 541,
Ел. поща: dnpzlatni@nug.bg, dppzlatni@abv.bg;
<http://www.parkzlatnipiasaci.com>

Дирекция на Природен парк „Персина“

5930 Белене, ул. "Персин" № 5

Телефон/факс: 0658/3 26 84

Ел. поща: persina@abv.bg, dpppersina@iag.bg

<http://www.persina.bg>

Дирекция на Природен парк „Рилски манастир“

гр.Рила, ПК 2630, ул. „Бенковски“ №2

Телефон: 07054/22 93, Факс: 07054/22 93

Ел. поща: dpprilski_manastir@nug.bg

www.rilskimanastir.iag.bg

Дирекция на Природен парк „Русенски Лом“

7000 Русе, бул. „Скобелев“ №7

Телефон: 082/87 23 97, Факс: 082/828 730

Ел. поща: info@lomea.org

<http://lomea.org>

Дирекция на Природен парк „Сините Камъни“

8800 Сливен, площад „Александър Стамболийски“ №1, сграда „Печ“, етаж 5;

Телефон: 044/66 29 61, 044/62 46 32, Факс: 044/66 29 61

Ел. поща: dppsinite_kamani@nug.bg <http://dppsk.org>

Дирекция на Природен парк „Странджа“

8162 Малко Търново, ул. „Янко Маслинков“ №1

Телефон/факс: 05952/36 35

Ел. поща: park@strandja.bg

<http://www.strandja.bg>

Дирекция на Природен парк „Шуменско плато“

9700 Шумен, ул. „Стара планина“ №2

Телефон: 054/800 765

Ел. поща: sh-plato@mbox.contact.bg, shplato@hotmail.com

<http://www.shumenskoplato.net>

Горска семеконтролна станция София,

1528 София, ул. „Искърско шосе“ №5,

Тел./факс: 02/973 11 80; 02/978 75 55;

Ел. поща: gsssofia@dag.bg

<http://gss-sofia.net>

Тополово стопанство Пазарджик,

4410 Пазарджик

Тел.: 034/44 91 55, 0889/216 315

Факс: 034/44 91 26

Ел. поща: topol_pz@abv.bg

<http://topol-pz.com>

Опазване и възстановяване на 11 типа природни местообитания край реки и влажни зони в 10 Натура 2000 места в българските гори

1441 дка

Отгледани 1441 дка млади гори
отгледани по Саарландския метод
в природен парк Странджа

806 дка

806 дка възстановени горски
местообитания в 7 природни парка

13 вида

Възстановени 13 вида редки
растения в 4 парка

434 дка

434 дка премахнати чужди
видове в 4 парка

100%
РЕЦИКЛИРАНА

Защо сме тук

За да спрем унищожаването на околната среда и да изградим
бъдеще, в което хората живеят в хармония с природата.

www.wwf.bg

